

Mi s-a întâmpilat de multe ori ca, la același spectacol, să fiu apreciat favorabil de un critic, nefavorabil de altul, și aproximativ de alții. O unitate de păreri m-ar fi interesat numai când aș fi fost eu însumi convins că spectacolul meu e „excepțional“. Aș fi fost, în acest caz, dornic de cronici „excepționale“. Îmi dădeam însă seama, dincolo de varietatea aprecierilor critice, că fiecare îmi poate fi foloșitoare, cu observațiile ei, cu stilul ei, cu argumentările ei, și mă sileam, în avantajul meu, să le unesc pe toate într-un ansamblu critic, nu culegînd doar ce-mi convenea, ci, din contra, aprofundînd într-o serioasă meditație și ce nu-mi convenea.

Am avut, așadar, prilejul să constat deseori forța constructivă a criticii de astăzi. Îmi dau seamă că ea s-a impus ca un factor de mare importanță în procesul de dezvoltare al teatrului nostru revoluționar. Mă întreb însă, de ce criticii dramaticei se limitează la lectura textului (fie înainte, fie după premieră) și la vizionarea primului sau unuia dintre primele spectacole? De ce, ca activiști ai unei puternice instituții cu caracter de continuitate, nu se supun și obligațiilor de control în continuare? De ce, de pildă, după ce criticii dramaticei care au văzut spectacolul *Surorile Boga* la Constanța, și l-au apreciat, cu argumente principiale, ca un spectacol în bună măsură realizat, nu s-au sesizat de nota din 2 octombrie 1959, din revista „Contemporanul“, care pe drept cuvînt, referindu-se la spectacolul cu această piesă pe scena Teatrului „C. Nottara“ din București, relatează următoarele: „Reprezentarea dată în București cu *Surorile Boga* de H. Lovinescu a fost sub nivelul premierei pe țară, prezentată de teatrul constănțean cu câteva luni înainte“? De ce criticii dramaticei, ca ajutători ai teatrelor, ai oamenilor de teatru, ai publicului, nu s-au alarmat de acest adevăr și nu au cercetat cauzele apariției lui? Este un exemplu, care pe noi, cei de la Constanța, de pildă, ne-a pus în derută. Nu se poate oare întîmpla un accident pe linia reprezentării în serie a unui spectacol, și atunci nu este obligată critica dramatică să descopere cauzele, să le explice și să determine înlăturarea lor? Spectacole, chiar de valoare, se degradează sau cîștigă de-a lungul reprezentării lor. Analiza critică inițială marchează, în acest caz, doar un punct de plecare. Fenomenele de degradare sau de desăvîrșire nu se cuvin și ele observate, pentru a se putea trage concluzii definitive asupra spectacolului și făuritorilor lui?

Mai sînt probleme care se pot pune în legătură cu critica teatrală. Am abordat mai sus prea puține dintre ele. Dar există una, peste care, cred, nu se poate trece: critica dramatică în publicațiile din regiuni. Iată un tărîm aproape nedestăluit, deoarece în afară de cîteva centre culturale importante, în frunte cu Iașul și Clujul, majoritatea ziarelor sau revistelor din orașele, mai mari sau mai mici, avînd teatre de stat nu dau importanța cuvenită criticii dramatice competente și obiective, după cum nu dau importanță prea mare, în coloanele lor, problemelor de teatru în general. Este o lipsă, care se cere înlăturată în această strălucită epocă de sprijinire a artelor. Ajutorul ziarelor și revistelor centrale este indiscutabil, dar el vine, în chip firesc, cu întârziere. Cît de eficientă ar fi însă pentru noi, o critică născută din observația atentă și imediată a muncii profesionale și a procesului de creație artistică al unui spectacol, o critică a vieții teatrale locale, consecventă, beneficiind de o rubrică permanentă în ziarul regiunii.

Val. Mugur

Critica să urmărească spectacolele și după premieră

Mărturisesc că am fost surprins, dar am apreciat ca pozitivă inițiativa revistei „Teatrul“, de a ne chema pe noi, oamenii de teatru, să ne spunem părerea despre critica dramatică. O discuție din care să se constate modul în care actorii și ceilalți creatori ai unui spectacol primesc și privesc critica dramatică, era acut necesară. Cred că și critica de teatru — ca de altfel orice activitate creatoare — este util să fie comentată și analizată de cei pe care ea îi vizează și ajută, adică de cei care contribuie efectiv la realizarea unui spectacol.

Critica dramatică, în anii care au urmat Eliberării, a căpătat ponderea necesară în viața teatrală a patriei noastre, și faptul că azi ne mindrim cu succese în dramaturgie, relevă oportunitatea și competența cu care s-a achitat de dificila sarcină de îndrumare și sprijinire a lucrărilor de teatru.

Dar nu despre lucrările dramatice vreau să vorbesc, ci de critica spectacolului de teatru, cu toate că sînt inseparabile: spectacolul fiind o transpunere în imagini scenice vii, concrete, dar întrucîtva efemere, a unui text. Apreciată în raport cu critica lucrărilor dramatice, critica spectacolului de teatru a rămas ceva mai în urmă. Cauzele rămîinerii în urmă sînt destule, dar cea principală mi se pare a fi că majoritatea criticilor nu cunosc în amănunțime actul creator al spectacolului și, lucru mai grav, îl urmăresc cu suficientă superficialitate. Mi se pare că vizionarea unui spectacol, doar o singură dată, este neîndesulătoare — și sînt destui critici care fac acest lucru. Spectacolul de teatru, cred eu, are drept caracteristică inconstanța. Un spectacol cu aceeași piesă se diferențiază întrucîtva de precedentul și de cel care-l urmează. De aceea, găsesc că e necesar ca vizionarea unui spectacol de către critici să fie făcută de cel puțin două ori, pentru că se întîmplă foarte adesea ca părerile formate într-o seară să fie infirmate în seara următoare. Este de la sine înțeles că inconstanța nu e recomandabilă, dar este inerentă aproape oricărui spectacol, citeodată chiar celui în care interpreții sînt artiști consacrați.

Am citit cronici dramatice în care m-au surprins uneori tonurile prețioase și voit docte, altele construcții alambicate și prolixitatea exprimării ideilor, fără să rămîn cu ceva substanțial din ele, fără să ajung a învăța ceva din ele.

N-aș vrea să cred că sub prețiozitate și exprimări alambicate unii critici își ascund sărăcia sau lipsa de claritate a ideilor ce vor să exprime.

Am admirat în schimb cronicile limpezi, în care contradicțiile, echivocurile, prețiozitățile etc., n-au găsit găzduire și am învățat din ele. Am admirat cronicile care se ocupă de textul piesei, dar nu neglijează deloc și transpunerea lui în imagini scenice, acordîndu-i aceeași atenție. Sînt însă destui cronicari dramatici care expediază spectacolul ca pe ceva minor, derivat. În cîteva observații aproximative, descriptive și, în cel mai bun caz, reduse la cîteva adjective, este analizată munca de creație a realizatorilor spectacolului.

Asemenea cronici mi se par lipsite de condescendență față de efortul creator, iar pe cronicar îl consider incompetent. Observațiile de genul: „Interpretarea este bună“ sau „Interpretul a găsit nota justă a rolului“ nu ajută cu nimic pe nimeni, relevînd fie lipsa de dragoste, fie, mai grav, un bagaj redus de cunoștințe în materie.

Cronica dramatică, de altfel ca orice articol de critică, socot că trebuie să fie constructivă, să constituie un îndreptar prin justețea, competența și oportunitatea cu care-i făcută, să stimuleze autocritica. Cronicile superficiale împiedică acest lucru, umplu într-o revistă un spațiu care ar putea fi mai judicios folosit.

Nu cred că greșesc cînd afirm că odată apărută o cronică la un spectacol, unii cronicari pare că se simt absolviți de orice obligație și consideră că și-au făcut datoria. Întreaga lor atenție ei și-o îndreaptă către alte spectacole, pe care, iarăși, le abandonează imediat după cronică.

N-am prea întîlnit critic teatral care să urmărească rezultatele activității sale, care adică, să revadă spectacolul odată analizat de dînsul și să caute a verifica dacă și în ce măsură scăderile relevate au fost lichidate. De asemenea, n-am prea întîlnit în presă cazuri în care un cronicar să revină asupra unei cronici anterior publicate și să releve îndreptările aduse spectacolului criticat sau, dacă n-au fost lichidate scăderile, să determine o întîlnire cu colectivul spectacolului și să se consulte cu acesta. (În general, cred că ar fi foarte interesant dacă criticul de teatru, s-ar întîlni cu colectivul de interpreți, imediat după apariția cronicii, pentru a-și împărtăși mai pe larg impresiile. Chiar dacă unii interpreți s-ar dovedi refractari, pe moment, la criticile aduse, este imposibil ca ele să rămîină fără ecou.)

Criticul, ca și medicul constată șubrezeniile și încearcă să le lecuiască. Cu o deosebire: medicul primește pacienții, criticul se duce la spectacol. Medicul prescrie rețete care tămăduiesc bolile curabile, criticul nu dă soluții — cu toate că de multe ori ar fi binevenite — dar lansează observații și constatări de ansamblu și

de amănunt, care, dacă sînt judicios făcute, ajută mult. De ce n-ar urmări și criticul, ca și medicul, efectul tratamentului administrat? De ce să nu se apropie cu toată dragostea de spectacol și să-l socotească un produs la a cărui finisare și perfecționare trebuie să contribuie? Eu cred că dacă unele spectacole continuă să fie deficitare și după apariția cronicilor care-l analizează, o parte din vină o poartă și cronicarii dramatici, din cauza nepăsării cu care tratează un spectacol, după ce l-au analizat o singură dată.

Dacă teatrele bucureștene se bucură, de fiecare dată cînd prezintă o premieră, de atenția cronicarilor, teatrele din regiuni sînt deseori lipsite de această bucurie. Teatrul de Stat din Ploești, care se află cel mai aproape de București, este destul de rar vizitat. Avînd în vedere distanțele, mă întreb: cît de des sînt vizitate teatrele din Baia Mare, Oradea sau Botoșani?

Consider tot ca o lipsă de atenție și faptul că foarte rar, în cronici, sînt luate în discuție dublurile din spectacole, deși se întîmplă uneori ca dublura să fie mai aproape de personaj decît titularul rolului. De ce să fie dublura tratată drept o cenușăreasă? N-ar fi rău să se consacre și dublurilor cîteva fraze într-un marginal sau, poate în revistele de specialitate, o rubrică intitulată „dubluri“, rubrică în care să se analizeze periodic și munca actorului distribuit al doilea sau chiar al treilea într-un rol.

Spectacolul de teatru are și prețul și neajunsurile efemerității. Viața lui este direct proporțională cu timpul de manifestare. Și dacă vrem ca, peste ani, să rămînem cu ceva mai mult decît cu niște vagi idei în legătură cu modul în care a fost prezentat, cronicile de azi trebuie să-l analizeze ceva mai atent, trebuie să insiste mai mult asupra oamenilor care-l creează.

Toma Caragiu

